

1.1 Élisabeth Vigée-Le Brun, *Zelfportret met strohoed* (1782).

1.2 Gustave Courbet, *De wanhopige* (1843).

1.3 Egon Schiele, *Naakt zelfportret met grimas* (1910).

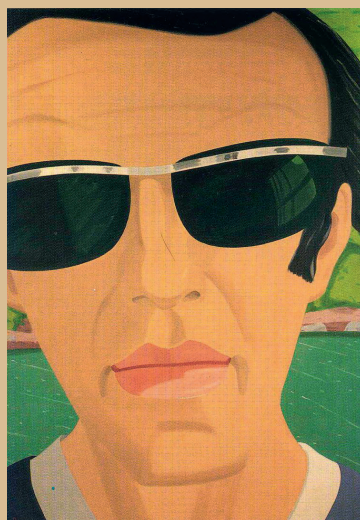
1.4 Albrecht Dürer, *Zelfportret* (1500).

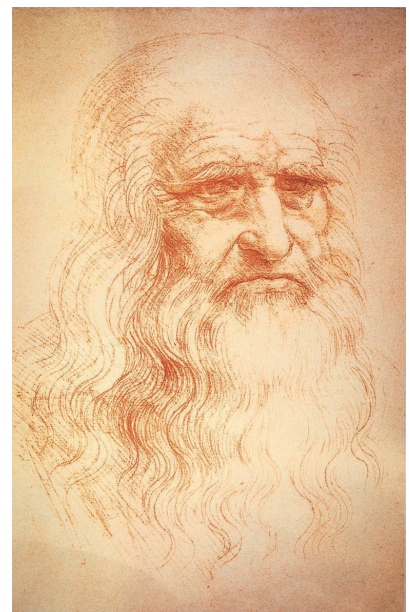
1.5 Rembrandt van Rijn, *Zelfportret* (1628).

1.6 Vincent van Gogh, *Zelfportret met verbonden oor* (1889).

1.7 Alex Katz, *Zelfportret met zonnebril* (1969).

1.8 Leonardo da Vinci, *Zelfportret* (1512).

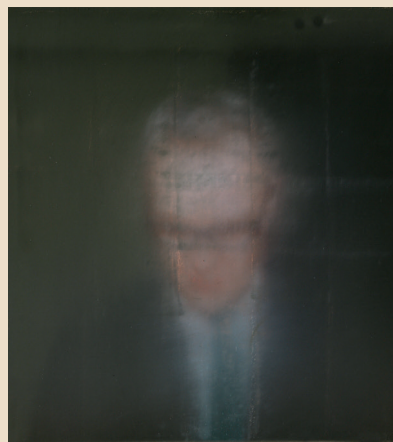
HOOFDSTUK 1

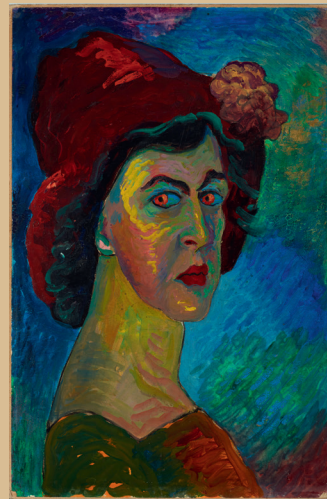
IK

1.9 Andy Warhol, *Zelfportret in drag* (1982).

1.10 Gerhard Richter, *Zelfportret* (1996).

1.12 Marianne von Werefkin, *Zelfportret* (1910).

1.11 JR, *Panthéon Parijs* (2014).

1.13 Rosemin Hendriks, *Zelfportret* (2012).

1.14 Ron Mueck, *Masker II (Zelfportret)* (2001).

→ **IK**

- Abstract
- Accessoire
- Afgietsel
- Basiskleur*
- Beeldmerk*
- Collage
- Complementaire kleuren*
- Decor
- Decoratief
- Experimenteren
- Expressief
- Filmstill
- Fotografie
- Gedetailleerd
- Geometrisch
- Gestileerd
- Kleur
- Kleurencirkel
- Mal*
- Model*
- Net echt
- Organisch
- Portret
- Poseren*
- Primaire kleur
- Proces
- Raster*
- Realistisch
- Schaduw
- Sculptuur
- Secundaire kleur
- Status
- Stijl
- Symbool
- Tertiaire kleur
- Tint*
- Traditioneel
- Vervreemdend
- Vorm
- Zeefdruk
- Zelfportret

1.15 Foto van Kehinde Wiley in zijn studio.

◆ Oud en nieuw

“Alle kunst is zelf-portretteren”, volgens Kehinde Wiley. Hij is portretschilder, maar schilderde zichzelf maar een paar keer. Meestal schildert hij zwarte mensen, van straatkinderen tot sporthelden. In alledaagse kleding **poseren*** ze in een ouderwetse omgeving. Kenmerkend voor Wileys werk is ook de achtergrond. Het lijkt wel alsof de achtergrond van behang is.

In de zeventiende en achttiende eeuw lieten machtige mensen een **portret** van zichzelf maken. Zo konden ze hun rijkdom en **status** laten zien aan anderen. Zwarte mensen zag je niet vaak op deze portretten.

Kunstenaar Kehinde Wiley vindt dat die kunst de geschiedenis niet goed laat zien. Hij maakt daarom zijn eigen versie van **traditionele** kunst met een zwart **model*** in de hoofdrol.

1.16 Jacques-Louis David, *Napoleon steekt de Alpen over bij de St. Bernardpas* (1801).

◆ Jezelf in beeld

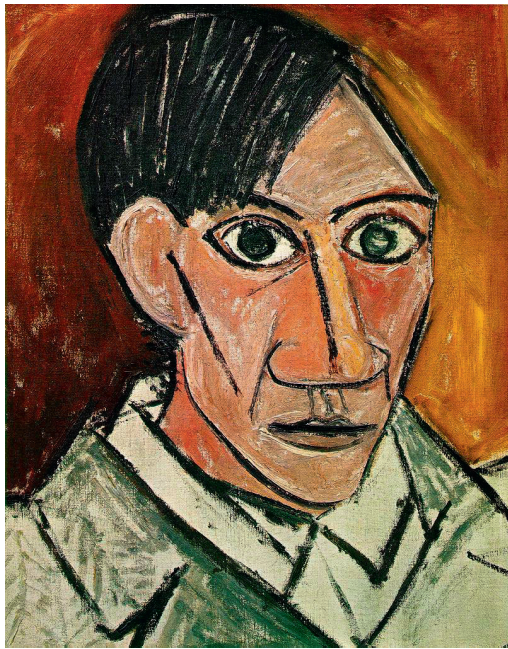
Als je van jezelf een tekening, een foto of een **sculptuur** (driedimensionaal beeld) maakt, noemen we dat een **zelfportret**. Bijna alle kunstenaars hebben weleens een zelfportret gemaakt. Een zelfportret is ideaal om te oefenen en te **experimenteren**. Je hebt jezelf altijd bij de hand. En het is ook nog eens goedkoop, want je hebt geen model nodig.

Je eigen gezicht tekenen, fotograferen of schilderen kan best heftig zijn. Je moet daarvoor een tijdje naar jezelf kijken en dat is spannend. En interessant. Want je kijkt dan net even anders naar je gezicht dan bij het tandenpoetsen voor de spiegel.

Je kunt jezelf op verschillende manieren afbeelden. Bijvoorbeeld **net echt**, dus heel **realistisch**, waardoor iedereen je herkent. Maar je kunt ook spelen met vormen en materialen waardoor je zelfportret een heel andere uitstraling krijgt. In dit hoofdstuk leer je over allerlei soorten zelfportretten, over kleuren en over manieren om zelfportretten te maken.

1.17 Kehinde Wiley, *Napoleon leidt het leger over de Alpen* (2005).

1.18 Pablo Picasso, *Zelfportret* (1907).

HOOFDSTUK 1 → IK

Herken je me?

◆ Vormen en kleuren

Eeuwenlang probeerden kunstschilders mensen zo lijkend mogelijk op het doek te zetten. Maar met de opkomst van de **fotografie** was dat niet meer nodig. Een foto maken was sneller en goedkoper. Fotografie was de belangrijkste reden dat kunst steeds **abstracter** werd: geschilderde personen werden minder herkenbaar. Kunstenaars gingen meer experimenteren met **vorm** en **kleur**.

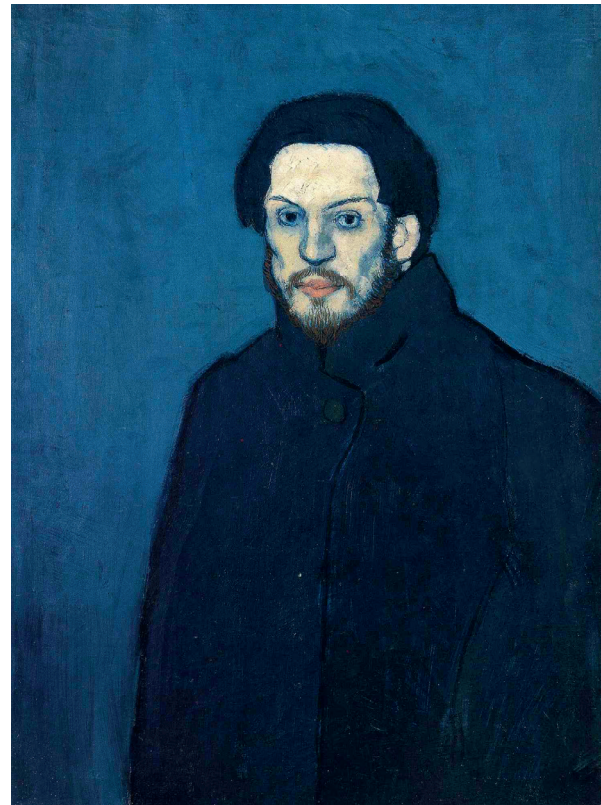
◆ Hoekige vormen

Pablo Picasso werkte vaak met **geometrische** vormen. Dit zijn vierkanten, driehoeken, cirkels, et cetera. Zijn latere portretten hadden opvallende hoeken. Kijk maar eens naar afbeelding 1.18. Zie jij ook zulke vormen als je naar jezelf in de spiegel kijkt of is jouw gezicht toch wat zachter?

◆ Expressieve kleuren

Je kunt kleuren schilderen die je werkelijk ziet in de omgeving. Denk maar eens aan groen voor gras en blauw voor de lucht. Maar met kleuren kun je ook je gevoel uitdrukken. Dat noemen we **expressieve** kleuren.

Toen Picasso twintig jaar oud was, verloor hij een goede vriend. Hij was hierdoor jarenlang verdrietig en dat is terug te zien in het werk uit deze periode. Dit wordt ook wel zijn blauwe periode genoemd: de kleur blauw paste goed bij zijn sombere stemming.

1.19 Pablo Picasso, *Zelfportret met jas* (1901).

◆ Popartportret

Een bekende kunstenaar die met expressief kleurgebruik portretten maakte, is Andy Warhol. Hij werd wereldberoemd met zijn opvallende portretten. Van gezichten maakte hij een soort strip-tekeningen met effen vlakken en felle kleuren. Deze stijl wordt popart genoemd.

Warhol maakte veel **zeefdrukken**. Dit is een druktechniek waarmee hij hetzelfde beeld heel vaak kon herhalen. Hij kon de beelden steeds iets anders maken door verschillende kleuren naast elkaar of over elkaar af te drukken. Dat zie je ook op de zelfportretten op afbeelding 1.20. Elk zelfportret straalt iets anders uit door het andere kleurgebruik.

1.20 Andy Warhol, *Zelfportret* (1966).

1.21 Kleurencirkel.

HOOFDSTUK 1 → IK

Zelfportret in kleur

◆ Primaire kleuren

Kleuren kun je verdelen in primaire, secundaire en tertiaire kleuren.

De **primaire kleuren** (ook wel **basiskleuren*** genoemd) zijn blauw, geel en rood. Door ze onderling (en met wit en zwart) te mengen kun je alle kleuren maken. De primaire kleuren staan in het midden van de **kleurencirkel** (afb. 1.21).

◆ Gemengde kleuren

Door twee primaire kleuren met elkaar te vermengen krijg je een **secundaire kleur**.

- Blauw en geel worden groen.
- Geel en rood worden oranje.
- Rood en blauw worden paars.

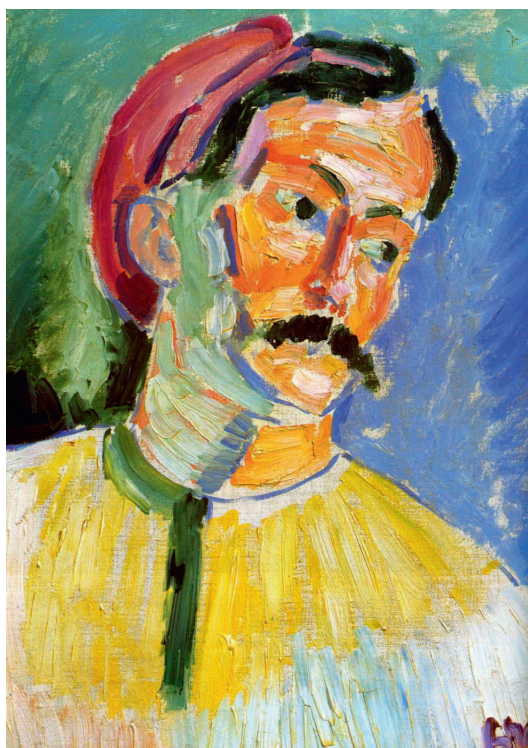
Door een beetje meer van de ene kleur of juist de andere kleur te nemen kun je verschillende **tinten*** maken.

De **tertiaire kleuren** krijg je wanneer je alle drie de primaire kleuren mengt. Zo maak je bruine en donkere tinten.

◆ Kleurrijke portretten

Henri Matisse was dol op kleur. Hij zette felle kleuren naast elkaar, zonder overgang van de ene naar de andere kleur.

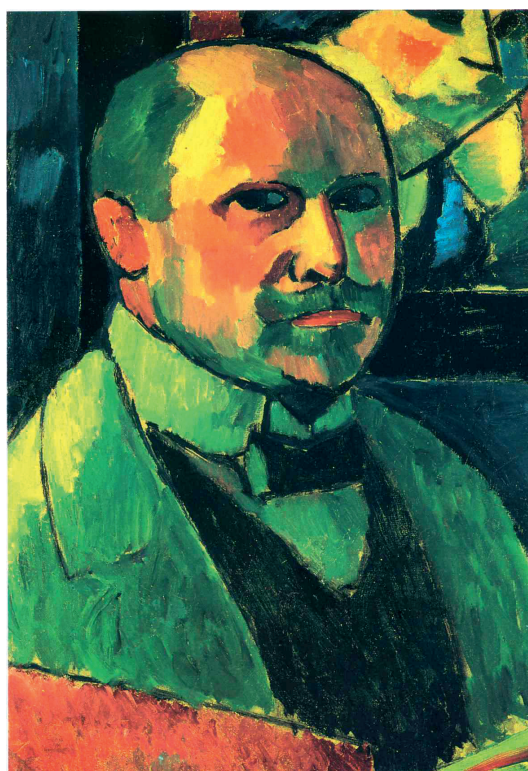
Je ziet in zijn werk ook veel **complementaire kleuren***. Dit zijn kleuren die tegenover elkaar

1.22 Henri Matisse, *Zelfportret* (1906).

liggen in de kleurencirkel, zoals oranje en blauw. Als die naast elkaar gebruikt worden, versterken ze elkaar. Het gezicht in het zelfportret (afb. 1.22) is oranje. Dat steekt af tegen de blauwe achtergrond.

Matisse gaf ook de **schaduwen** een eigen kleur. Dat doen expressieve kunstenaars wel vaker. Je kunt het ook goed zien op het zelfportret van Alexej von Jawlensky (afb. 1.23). Welke kleuren hebben de schaduwen op dit werk?

1.23 Alexej von Jawlensky, *Zelfportret* (1912).

1.33 Mark Quinn, *Zelf* (1991).

1.34 Joshua Harker, *Anatomisch zelfportret* (2014).

HOOFDSTUK 1 → IK

Jezelf als afgietsel of print

◆ Uit de diepvries

Marc Quinn heeft een **afgietsel** gemaakt met zijn eigen bloed (afb. 1.33). Hij heeft 4,5 liter bloed in een **mal*** in de vorm van zijn eigen hoofd gegoten en deze in de diepvries laten opstijven. Het resultaat is een rood beeld dat in het museum langzaam ontdooit en verandert in een plasje bloed. Een dubbel zelfportret eigenlijk. Eerst zie je zijn eigen hoofd, daarna zie je alleen nog zijn bloed. Wel een beetje luguber...

◆ Laagjes

Joshua Harker heeft een anatomische 3D-print gemaakt, of eigenlijk zijn het er drie: een van zijn hersenen, een van zijn gezicht en een van een wit masker. Ze vormen samen zijn zelfportret. Het masker heeft sierlijke, **decoratieve** vormen, net als de hersenen (afb. 1.34). De vormen zijn **organisch**: ze zijn grillig en lijken uit de natuur te komen. Wat zou Harker met het witte masker over zichzelf willen vertellen?

◆ Drie keer printen

Er zijn verschillende computerprogramma's op de markt om 3D-figuren te printen. Designer Lorna Barnshaw ging op onderzoek uit en maakte drie 3D-prints van een selfie (afb. 1.35). Ze wilde daarbij zo dicht mogelijk bij de werkelijkheid blijven. De selfies moesten dus realistisch worden. Ze

gebruikte steeds een ander computerprogramma. Het resultaat bestaat uit drie totaal verschillende, holle, maskerachtige beelden.

1.35 Lorna Barnshaw, *Replica's* (2013).

1.36 Lorna Barnshaw, *Replica's* (2013).